

ANDREJ LEBEN

Univerza v Gradcu, Inštitut za slavistiko,
Merangasse 70/I, A-8010 Gradec
andreas.leben@uni-graz.at

Ivan Cankar in avstrijski literarni prostor

Kanonizacija Ivana Cankarja, rojenega v avstro-ogrski monarhiji in preminulega v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev, je zaradi prevlade nacionalnih paradigem v 19. in 20. stoletju potekala predvsem v slovenskem kulturnem prostoru. Poznejši avtorji, priseljeni v avstrijski prostor – kot so Elias Canetti, Milo Dor in György Sebestyén –, so obveljali za predstavnike transnacionalne »nemške literarne nacije«, ker so pisali v nemškem jeziku, Cankar pa je eden izmed tistih, ki jih je Dunaj v biografskem in literarno-ustvarjalnem pogledu sicer zaznamoval, ampak so zaradi rabe drugega jezika dolgo ostali bolj ali manj zunaj avstrijskega dosega. V zadnjih dveh desetletjih je v avstrijski literarni vedi in tudi s strani literarnih ustanov znova opaziti povečano zanimanje za avtorice in avtorje, ki jim nemščina ni prvi jezik, narašča pa tudi zanimanje za literaturo, ki ni napisana v nemščini. Na tem ozadju se postavlja vprašanje, koliko se v današnjem avstrijskem literarnem prostoru, torej sto let po njegovi smrti, te spremembe kažejo v sprejemanju in prepoznavnosti Ivana Cankarja, saj ga je avstrijska literarna kritika šele v devetdesetih letih preteklega stoletja »odkrila« kot pomembnega predstavnika dunajske, avstrijske in evropske moderne in avtorja svetovnega formata.

Ključne besede: Cankar, Ivan / avstrijski literarni prostor / prevodi v nemščino / recepcija / kanonizacija

Sintagmo »avstrijski literarni prostor« uporabljam v navezavi na dunajsko germanistiko, ki je na podlagi koncepta kulturnih prostorov nemškega medievalista Bernda Thuma in sociologije literarnih regij germanista Norberta Mecklenburga ta pojem zasnovala kot literarnozgodovinsko oznako za poseben regionalni literarni prostor, ki se izoblikuje iz medsebojnih vezi med jezikovno pokrajino, političnim in konfesionalnim teritorijem, materialnimi in duhovnimi produkcijskimi razmerami, kulturnimi centri ter komunikacijskimi potmi in mejami (Berger 38). Ta prostor je sicer povezan z avstrijskimi državnimi mejami (z njegovimi razmejitvami, institucijami in instancami), hkrati pa upošteva v zgodovinskem pogledu spreminjajočo se teritorialno

razsežnost države in obstoj notranjih kulturnih prostorov (Zeyringer, *Literaturgeschichte als Organisation* 43). Na teh temeljih naj bi avstrijska literarna zgodovina omogočila opis medsebojnih soodvisnosti med literaturo, literarnim življenjem in družbeno resničnostjo v državnem in zgodovinsko-regionalnem komunikacijskem kontekstu (44).¹

Del tega konteksta – in s tem avstrijskega literarnega prostora – sta potemtakem tudi literarno ustvarjanje Ivana Cankarja ter vsa z njegovim življenjem in delom povezana literarno-komunikacijska dejavnost, ki je povezana z Avstrijo. V luči stote obletnice njegove smrti in večje odprtosti avstrijskih literarnih institucij in literarne vede za avtorje in avtorice, ki jim nemščina ni prvi jezik (Sievers 30–35) ali ki pišejo in objavljajo v drugem jeziku, kot na primer Florjan Lipuš, nas bo zato na tem mestu še posebej zanimalo, kakšna je Cankarjeva podoba v današnjem avstrijskem literarnem prostoru in koliko je sprejet tudi kot avstrijski avtor.

V ta namen bom uvodoma orisal odmeve na Cankarjevo leto v Avstriji, še prej pa na kratko pojasnil prvotni povod za pričujoča razmišljanja, ki je po svoje banalen, ampak simptomatičen. Ko sem Literaturhausu v Gradcu, s katerim graški slavisti odlično sodelujemo, ob neki priložnosti omenil Cankarjevo leto v Sloveniji in namignil, da bi lahko tudi osrednja štajerska literarna ustanova zabeležila 100. obletnico pisateljve smrti s posebno prireditvijo, je ta zamisel sicer naletela na zanimanje, vendar jo je izjalovilo vprašanje, ali je graška literarna publika, razen slovenske, sploh že kdaj slišala za ime Ivan Cankar. Klasik slovenske literarne moderne, ki je pretežni del svojega opusa napisal v avstrijski prestolnici, je torej z graškega vidika in horizonta pričakovanja bolj ali manj neznan avtor, kar je vsekakor nekoliko presenetljivo, če pomislimo, da je velik del njegovega pisanja dostopen v nemščini in da se njegovo ime že od sredine devetdesetih let naprej redno pojavlja v avstrijski znanstveni in kulturni publicistiki. Toda prav pregled avstrijskih odmevov na Cankarjevo stoletnico smrti pokaže, da je zanimanje in vedenje o njem dokaj skromno in v glavnem omejeno na tiste segmente avstrijskega literarnega prostora, od katerih je to pričakovati: na ustanove in strukture slovenske manjšine na Koroškem, Štajerskem in na Dunaju, na univerzitetno slovenistiko in na ustanove Republike Slovenije v Avstriji.

Niz Cankarju posvečenih prireditev se je začel v Celovcu s slavnostnim govorom Teodorja Domeja (*Ivan Cankar in današnji dan*)² in dramskim recitalom *Brezčasnost Ivana C.* v režiji Alenke Hain in interpretaciji Aleksandra

1 Podrobneje o konceptu avstrijske literature glej Zeyringer, *Österreichische Literatur seit 1945* (51–57).

2 Gl. http://spz.slo.at/wp-content/uploads/2018/02/Govor_T_Domej_2018.pdf.

Tolmaierja ob slovenskem kulturnem prazniku, nadaljeval pa se je meseca maja z razstavo *Ivan Cankar* Zavoda Ivana Cankarja z Vrhnike v celovski knjigarni Haček. Pavlova hiša v Potrni v Radgonskem kotu je poleti predstavila nemški prevod stripa *Hlapec Jernej in pasja pravica* Žige X Gombača in ilustratorja Igorja Šinkovca (izšel je skupaj z novim prevodom *Hlapca Jerneja* Erwina Köstlerja), strip pa so prevedli graški študentje skupaj z mentorico Karin Almasy. Ob tem dogodku je bila odprta tudi razstava *Cankar v stripu*, ki je bila jeseni na ogled še v Celovcu in na graški univerzi, kjer so v začetku decembra potekali tudi Svetovni dnevi Ivana Cankarja v organizaciji Centra za slovenščino kot drugi ali tuji jezik. Že v oktobru je k&k-center v Šentjanžu v Rožu vabil na odprtje vrhniške razstave o Ivanu Cankarju in ponovitev omenjenega dramskega recitala, v dneh okoli 12. decembra pa je potekalo na celovski univerzi, v Katoliškem domu prosvete v Tinjah in v Musilovi hiši v Celovcu pod skupnim geslom *Cankar@Carinthia* več dogodkov, ki so v glavnem temeljili na že omenjenih točkah in vsebinah. Na Dunaju so spomin na Cankarja obeležili mdr. v Narodni knjižnici in na Slovenskem inštitutu, ki je na dan njegove smrti v znameniti gostilni 10er Marie priredil gala večer z branjem Cankarjevih del po scenariju režiserke Nike Sommeregger, nemški prevod *Pasje pravice* pa je bil predstavljen tudi na dunajskem knjižnem tednu. Edina avstrijska literarna ustanova, ki je sodelovala v tem nizu Cankarju posvečenih prireditev, je bil potemtakem Inštitut Roberta Musila v Celovcu.³

Tudi avstrijski časopisi so Cankarjevo obletnico smrti komajda zabeležili. *Wiener Zeitung* je objavil prispevek dvojezičnega koroškega pisatelja in prevajalca Jozeja Strutza (»Eine weiße Chrysantheme«), v *Die Presse* pa najdemo v eni izmed decembrskih številčkan članek Erwina Köstlerja »Ivan Cankar: Heimische Literatur war immer mehrsprachig« (»Domača književnost je bila vedno večjezična«). Že ob začetku leta je bil Cankar predstavljen tudi na nemški spletni strani Slovenskega kulturno-informacijskega centra na Dunaju (SKICA), in sicer »najprej kot slovenski avtor« in »hkrati tudi evropski«, ne pa tudi kot avstrijski pisatelj (*Das Ivan Cankar Jahr*).

Vse tu naštetu in nenašteto je po obsegu in odmevu precej skromno glede na to, da ima Cankar – poleg cele vrste starejših prevodov v srbohrvaščino – daleč največ knjižnih prevodov v nemščino, namreč nad trideset. Od teh jih je petnajst izšlo v letih 1994 do 2012 pri založbi Drava v prevodu in uredništvu Erwina Köstlerja, ki je za vsako knjigo napisal tudi informativno-analitično spremno besedo. Njegovi prevodi so nedvomno temelj sodobne recepcije

3 V tem kontekstu je treba ponovno omeniti graški Literaturhaus, kjer sta pisatelj Josef Winkler in prevajalec Erwin Köstler v nizu »Klassiker revisited« konec aprila 2019 spregovorila o Cankarjevem *Hlapcu Jerneju in njegovi pravici*. <http://www.literaturhaus-graz.at/veranstaltung/klassiker-revisited-mit-josef-winkler-zu-ivan-cankar/>.

Ivana Cankarja tako v avstrijskem kot v širšem nemškem govornem prostoru, sama zgodovina prevajanja, posredovanja in sprejemanja Cankarjeve literature pa sega nazaj vse do preloma preteklega stoletja in pokaže, da je bilo zanimanje zanjo že kmalu dokaj selektivno.⁴

Leta 1900, nekaj mesecev po izidu prozne zbirke *Vinjete*, je praški dnevnik *Politik* objavil črtico »O človeku, ki je izgubil prepričanje« v prevodu Zofke Kveder (»Vom Menschen, der seine Überzeugung verlor«), prav to črtico pa je konec istega leta objavil *Agramer Zeitung* v prevodu Frana Vidica (»Von dem Menschen, der seine Überzeugung verlor«). Prva prevajalca sta bila torej Slovence kakor Cankar sam, prevoda pa sta izšla v dveh obrobnih nemških regionalnih listih. Zofka Kveder je nameravala prevesti celotno knjigo vinjet za popularno zbirko »Kleine Bibliothek« pri münchenski založbi Langen, vendar se ji načrti niso uresničili in do prvega nemškega knjižnega prevoda je prišlo šele leta 1929, ko je pri založbi Niethammer izšel *Hlapec Jernej in njegova pravica* v prevodu Gusti Jirku (*Der Knecht Jernej*), ki mu je sledil še skupen knjižni prevod *Hiše Marije Pomočnice in Mojega življenja* (*Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes. Mein Leben*), spet v prevodu Gusti Jirku-Stridsberg.

Tudi sicer je za časa Cankarjevega življenja v nemščini izšlo le malo njegovih besedil. Na Dunaju so bila objavljena komaj tri besedila, vsa v prevodu Frana Vidica: novela »Budalo Martinec«, ki jo je leta 1905 objavila revija *Österreichische Rundschau*, ter krajši besedili »Za križem« (»Das Kreuz«) in »Mrovec in njegova slava« (»Mrovec und sein Ruhm«), ki sta leta 1909 oziroma 1910 izšli v *Arbeiterzeitungu*. Če upoštevamo, da je Cankarjev *Hlapec Jernej* pod naslovom *Barthel, der Knecht, und sein Recht* v prevodu Jožeta Glonarja leta 1926 kot podlistek izhajal v kar treh socialističnih časopisih – v hamburškem *Echo*, frankfurtskem *Volksstimme* in graškem *Arbeiterwille* –, se kot vidna stalnica pri sprejemanju Cankarja v nemškem govornem prostoru že jasno izriše zanimanje za njegovo socialno-proletarsko literaturo. Nemški socialdemokrat, pisatelj in odlični poznavalec južnoslovanskega prostora Hermann Wendel, ki je h Glonarjevemu prevodu napisal kratko spremno besedo, je Cankarja razglasil za avtorja, ki Slovencem utira pot v svetovno književnost, pri čemer je na pojem *Weltliteratur* gledal z vidika socialističnega internacionalizma, kot je razvidno iz naslednje beležke, ki jo je Wendel objavil na drugem mestu:

Da es kein Geheimnis ist, daß »Barthel der Knecht« zu den stärksten sozialen Erzählungen der Weltliteratur gehört, liegt er Franzosen, Engländern, Italienern und Tschechen als Buch in ihrer Sprache vor, und gerade erscheint im Staatsverlag Moskau-Leningrad eine russische Übersetzung. (Wendel 5–6)

4 Te in sledeče podatke povzemam po Köstlerju (*Vom kulturlosen Volk* 196–244).

Ker ni nobena skrivnost, da je »Hlapec Jernej« ena najmočnejših socialnih pripovedi svetovne literature, je na voljo Francozom, Angležem, Italijanom in Čehom v njihovem jeziku, in pravkar izhaja pri Državni založbi Moskva-Leningrad ruski prevod. (Prev. A. L.)

Obe sestavini Wendlove presoje – poudarek na socialnih vsebinah in navezava na svetovno literaturo – sta v avstrijskem dojemanju Ivana Cankarja prisotni še danes: na platformi Wien Geschichte Wiki mesta Dunaj je npr. označen kot »slovenski delavski pesnik, ustvarjalec in prenovitelj slovenske književnosti in ustvarjalec novega slovenskega proznega stila« (*Cankar*), poročilo o literarnem večeru v Cankarjevi Hiši Marije Pomočnice leta 2017, ki je bilo objavljeno prek avstrijske tiskovne agencije, pa je naslovljeno »Weltliteratur im Haus der Barmherzigkeit« (*Weltliteratur*).

Tudi Stefan Simonek, ki je Cankarja obravnaval v kontekstu svojih raziskav dunajske in evropske moderne skupaj z drugimi, predvsem avstrijskimi in slovanskimi avtorji s preloma stoletja (Simonek, *Distanzierte Nähe*), je v svoji kritiški presoji prvih treh Cankarjevih knjig v Köstlerjevem prevodu opozoril na svetovnost Cankarjeve slovenske literature, pa tudi na njeno avstrijskost, saj je svojo oceno povedno naslovil »Slovenska svetovna literatura, avstrijsko zaznamovana« (Simonek, *Slovenische Weltliteratur* 87). Simonek je Cankarjevo avstrijskost – ob sklicevanju na Viktorja Adlerja, ki je o ukrajinskem pisatelju Ivanu Franku sodil, da je tudi avstrijski avtor – utemeljil s pisateljevo biografijo ter tematsko sorodnostjo in komplementarnostjo njegove literature z drugo dunajsko literaturo v času moderne, zato zanj Cankarjeva (dunajska) proza tudi ni zgolj »socialni dokument«, temveč svetovna literatura.

Kot bomo videli v nadaljevanju, izmed Cankarjevih v nemščino prevedenih besedil daleč najbolj odmevajo prav tista, ki govorijo o socialni bedi, brezupu in umiranju v dunajskem predmestju Ottakring. To velja tudi za avstrijsko germanistiko, ki Cankarja praviloma obravnava bodisi v kontekstu prezrtih slovanskih pisateljev dunajske moderne bodisi kot opazovalca mestne periferije. Pri Moritzu Csákyju, ki opisuje družbeno, kulturno in jezikovno heterogenost Dunaja okoli leta 1900, figurira celo kot nekakšen predstavnik »slovenskega Dunaja«, kot avtor, ki je iz socialno kritične in do neke mere nacionalne perspektive opisal temne plati bivanja v nekdanji kolonialistični metropoli habsburške monarhije (Csáky, *Das Gedächtnis* 195–199). Podobno ilustrativno uporablja Cankarjeva besedila tudi sodobna dunajska mestna zgodovina. Wolfgang Maderthner je Cankarja že v knjigi *Die Anarchie der Vorstadt. Das andere Wien um 1900 (Anarhija predmestja. Drugačnji Dunaj okoli leta 1900)* označil kot portretista dunajske periferije in kot pisca socialnih reportaž (Maderthner, *Die Anarchie der Vorstadt* 74–78). Na

drugem mestu je avtorja, »ki danes velja za utemeljitelja sodobne slovenske nacionalne literature«, opisal kot propadlega študenta tehnike, boema, pijanca in neuspešnega socialdemokratskega kandidata na volitvah v državni zbor (Maderthaner, *Kultur, Macht, Geschichte* 41). Podobno trditev, da je Cankar v svojih novelah in kratkih zgodbah tematiziral lastne vsakdanje predmestne izkušnje, beremo še v drugih objavah istega avtorja, npr. v obsežni dunajski mestni zgodovini *Wien. Geschichte einer Stadt* (Maderthaner, *Von der Zeit* 289) ali v knjigi o dunajskih predmestjih okoli leta 1900 (Maderthaner, *Projektionen des Fremden* 240). Tudi v migracijskih študijah velja Cankar za pisca »socialnih reportaž« (Resch 157, Hahn 183).

Skratka, Cankar se v socialnem, migracijskem in kulturnozgodovinskem diskurzu o življenjskih razmerah na Dunaju v poznem 19. in zgodnjem 20. stoletju pojavlja kot »marginaliziran« priseljenc in pisatelj, ki je, podobno kot pisci socialnih reportaž s preloma stoletja, mesto bral kot socialni tekst (Maderthaner, *Von der Zeit* 291). Tudi v esejistiki Karla Markusa Gaußa (*Im Wald der Metropolen – V gozdu metropol*) je »slovenski nacionalni pesnik« predstavljen predvsem kot avtor in opazovalec predmestnega Ottakringa, vendar se je Gauß – podobno kot Simonek – zavzel za to, da bi bilo treba slavni avstrijski literaturi s preloma stoletja vedno postaviti ob bok literaturo tistih Slovanov, ki so Dunaj doživeli kot »sovražno, odljudno trdnjavo ali moloha«, ki požira vse sanje in življenjske načrte (Gauß 68).

In kakšna je podoba Ivana Cankarja v sodobni avstrijski literarni zgodovini? Ta ga, skupaj z drugimi avtoricami in avtorji, ki niso pisali v nemščini, dolgo sploh ni omenjala. Šele Klaus Zeyringer in Helmut Gollner sta v svoj celoviti prikaz avstrijske literature po letu 1650 vsaj deloma vključila drugejezične pisave, pri čemer se izrecno sklicujeta na Gaußovo pobudo in dokaj izčrpno navajata iz njegovega esejističnega pisanja. »Ulica umirajočih«, ki je označena kot »povest«, in roman *Hiša Marije Pomočnice* sta predstavljena kot primera »kritične moderne« in paradigmatični besedili o bedi predmestnega življenja, ki predstavljata literarno nasprotje meščansko-estetski dunajski moderni, Cankar sam pa je predstavljen kot avtor, ki s slavnimi dunajskimi pisci ni imel nobenih stikov (Zeyringer in Gollner 354–355).

Vsi tu navedeni primeri pokažejo, da zanimanje za Ivana Cankarja ponikne, ko zbledi neposredna biografska ali literarno-tematska navezava na Dunaj, ko Cankar postane slovenski »nacionalni pesnik«, ki kot tak avstrijskemu literarnemu prostoru očitno nima povedati nič bistvenega. Z drugimi besedami: Cankarjeva dunajska proza je sprejeta v kontekstih, ki omogočajo komplementaren ali drugačen pogled na (literarni) Dunaj s preloma stoletja. Recepcija se omejuje na prvine, ki (avstrijskim) raziskovalcem omogočajo kritično (samo)zrcaljenje nekdanje habsburške metropole z vidika in z glasom

drugega, izrinjenega, spregledanega. Posledično ostaja Cankar v avstrijskem literarnem prostoru, razen v dunajskem kontekstu, še naprej obrobni pojav, čeprav sta ga literarna kritika in literarna veda opredelili kot pomembnega predstavnika dunajske, avstrijske, slovenske in evropske moderne in ga uvrstili med avtorje svetovne literature.

Podoba Ivana Cankarja, kakršna se je izoblikovala v avstrijskem, zlasti na Dunaj vezanem strokovnem in medijskem okolju, se potemtakem ne ujema s podobo, ki jo o njem gojita slovenska kulturna javnost in slovenska literarna veda. Avstrijski literarni prostor ima na slovenskega prišleka poseben pogled in ga po svojih merilih in potrebah umešča v sodobne sociološke, kulturološke in literarnozgodovinske koncepte. Iz referenc, ki jih avstrijski raziskovalci uporabljajo pri obravnavi Cankarja, pa je tudi razvidno, da jim kot glavni vir rabijo nemški prevodi njegovih del, ne pa recimo v nemščino ali angleščino prevedene monografije in razprave slovenskega cankarjeslovja. Zato Cankar v avstrijskem dojemanju ni niti izrazit modernist niti simbolist, temveč predvsem avtor (realističnih) socialnih reportaž. Kot takšen je danes sicer del tiste avstrijske literarne zgodovine, ki se je načeloma odpovedala enojezični nemški jezikovni paradigmi in vzpostavitvi kakršnekoli nacionalne literature (Zeyringer in Gollner 18), vseeno pa ne bi mogli trditi, da je tudi (že) sprejet kot »avstrijski« avtor.

V nasprotju z novejšo in sodobno avstrijsko literaturo, ki jo pišejo manjšinski, priseljeni ali nomadski avtorji (če pomislimo npr. na zadnje dobitnike nagrade Ingeborg Bachmann ali na slovenskega dobitnika velike avstrijske državne nagrade), velja glede literature 19. in velikega dela 20. stoletja vsaj v širši literarni javnosti pravilo in pričakovanje, da naj bo literatura napisana v nemškem jeziku, drugojezična literatura pa naj bi bila načeloma stvar drugih dotičnih »nacionalnih« literatur. Iz tega lahko sklepamo, da tudi sodobne drugo- ali večjezične literarne prakse doslej še niso bistveno spremenile pogleda na enojezično preteklost »starejše« avstrijske literature. Vendar so že iz obravnav Ivana Cankarja, ki so bile tu sicer le bežno navedene, razvidni tudi nastavki, ki bodo v prihodnosti morda le načeli ustaljene miselne vzorce – tudi in še posebno kar se tiče literature iz obdobja oblikovanja enojezičnih nacionalnih literatur. V to smer kaže cela vrsta novejših pristopov v avstrijski literarni vedi, ki prevprašujejo utemeljenost jezikovnih, nacionalnih in socialnih paradigem in presegajo etnične, narodnostne, razredne in tudi spolne kategorije. Kot primera naj omenim Csákyjev koncept kulture kot dinamičnega performativnega komunikacijskega prostora (Csáky, *Kultur als Kommunikationsraum*), sociološko-kulturološki koncept procesualne »transdiference«, ki sta ga Alexandra Millner in Katalin Teller uporabili na primeru nemško pišočin migrantk z obrobij monarhije (*Transdifferenz*), in poskuse

transnacionalnih obravnava literarne zgodovine v nemško-češkem kontekstu (Antošíková), ki se dotikajo tudi avstrijskega literarnega prostora. Nove možnosti za drugačno razumevanje avstrijske literature v zgodovinskem pogledu pa odpira ne nazadnje tudi raziskovanje literarne drugo- in večjezičnosti, ki je zaznamovala tudi Cankarjevo ustvarjanje in življenje, čeprav je napisal le malo nemških literarnih besedil (gl. Čeh Steger 65).

Zato naj zaključim z mislijo, da bo 150-letnica Cankarjevega rojstva v Avstriji z veliko verjetnostjo obeležena širše, kot je bila stoletnica njegove smrti, in da se bo z novimi prijemi v literarni vedi po vsej verjetnosti razširil tudi krog avstrijskih poznavalcev njegove literature, tako v stroki kot med bralkami in bralci, kar bo naposled mogoče le privedlo tudi do celovitejše recepcije Ivana Cankarja v avstrijskem literarnem prostoru.

LITERATURA

- Antošíková, Lucie. E*forum, 6. 2. 2019. Prev. Katka Ringesová. www.ipsl.cz/vytvorpdf.php?id=1167.
- Berger, Alber. »Patriotisches Gefühl oder praktisches Konstrukt? Über den Mangel an österreichischen Literaturgeschichten«. V: *Literaturgeschichte: Österreich. Prolegomena und Fallstudien*. Ur. Wendelin Schmidt-Dengler, Johann Sonnleitner in Klaus Zeyringer. Berlin: Schmidt, 1995. 29–41.
- Cankar, Ivan. https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/Ivan_Cankar.
- Csáky, Moritz. »Kultur als Kommunikationsraum. Das Beispiel Zentraleuropas«. V: *Gedächtnis und Erinnerung in Zentraleuropa*. Ur. András F. Ablogh, Helga Mitterbauer. Wien: Praesens Verlag, 2011. 17–44.
- Csáky, Moritz. *Das Gedächtnis der Städte. Kulturelle Verflechtungen – Wien und die urbanen Milieus in Zentraleuropa*. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2010.
- Čeh Steger, Jožica. »O Cankarjevi slovensko-nemški dvojezičnosti v kontekstu večkulturne Avstro-Ogrske«. V: *Ivan Cankar v medkulturnem prostoru. Ob stoti obletnici Cankarjeve smrti*. Ur. Jožica Čeh Steger, Simona Pulko, Melita Zemljak Jontes. Maribor idr.: Univerzitetna založba Univerze, 2018. 62–73.
- Das Ivan Cankar Jahr*. http://www.skica.at/Artikel/Leseecke_deu_Das_Ivan_Cankar_Jahr_Zum_hundertj%C3%A4hrigen_Jubil%C3%A4um_des_Todes_des_gro%C3%9Fen_slowenischen_Schriftstellers.
- Gauß, Karl Markus. *Im Wald der Metropolen*. Wien: Zsolnay, 2010.
- Hahn Silvia. »Migrantinnen in Wien um 1900«. V: *Migration und Innovation um 1900: Perspektiven auf das Wien der Jahrhundertwende*. Ur. Elisabeth Röhrlich. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2016. 173–192.
- Jirku, Gusti. *Das Haus zur barmherzigen Mutter Gottes. Mein Leben*. Wien, Leipzig: Niethammer, 1930.
- Jirku, Gusti. *Der Knecht Jernej. Eine Auswahl*. Wien, Leipzig: Niethammer, 1929.

- Köstler, Erwin. »Ivan Cankar: Heimische Literatur war immer mehrsprachig«. *Die Presse* 7. 12. 2018. https://diepresse.com/home/spectrum/zeichenderzeit/5542567/Ivan-Cankar_Heimische-Literatur-war-immer-mehrsprachig.
- Köstler, Erwin. *Vom kulturlosen Volk zur europäischen Avantgarde. Hauptlinien der Übersetzung, Darstellung und Rezeption slowenischer Literatur im deutschsprachigen Raum*. Bern idr.: Peter Lang, 2006.
- Kveder, Zofka. »Vom Menschen, der seine Überzeugung verlor«. *Politik* 8. 3. 1900.
- Maderthaler, Wolfgang. »Projektionen des Fremden. Wiener Vorstädte um 1900«. V: *Die Stadt und ihr Rand*. Ur. Peter Johaneck. Köln, Wien, Weimar: Böhlau, 2008. 235–248.
- Maderthaler, Wolfgang. *Kultur, Macht, Geschichte. Studien zur Wiener Stadtkultur im 19. und 20. Jahrhundert*. Wien: Lit Verlag, 2005.
- Maderthaler, Wolfgang. »Von der Zeit um 1860 bis zum Jahr 1945«. V: *Wien: Geschichte einer Stadt. Von 1790 bis zur Gegenwart. Band 3*. Ur. Peter Csendes, Ferdinand Opll: Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2006. 175–544.
- Resch, Andreas. »Die Wiener Kulturwirtschaft um 1910 und die Partizipation von Juden, Tschechen und Staatsfremden«. V: *Migration und Innovation um 1900: Perspektiven auf das Wien der Jahrhundertwende*. Ur. Elisabeth Röhrlich. Wien, Köln, Weimar: Böhlau, 2016. 119–172.
- Sievers, Wiebke. »Grenzüberschreitungen. Ein literatursoziologischer Blick auf die lange Geschichte von Literatur und Migration«. V: *Grenzüberschreitungen. Ein literatursoziologischer Blick auf die lange Geschichte von Literatur und Migration*. Ur. Wiebke Sievers. Wien, Köln, Weimar: Böhlau Verlag, 2016. 10–38.
- Simonek, Stefan. »Slowenische Weltliteratur, österreichisch geprägt. Zum Werk Ivan Cankars«. *Literatur und Kritik* 309-310 (1996). 87–88.
- Simonek, Stefan. *Distanzierte Nähe. Die slawische Moderne der Donaumonarchie und die Wiener Moderne*. Bern idr.: Peter Lang, 2002.
- Strutz, Jozej. »Eine weiße Chrysantheme«. *Wiener Zeitung* 14. 10. 2018. https://www.wienerzeitung.at/themen_channel/literatur/autoren/995437_Eine-weisse-Chrysantheme.html.
- Šinkovec, Igor, in Žiga X Gombač. *Jernej der Knecht und sein Recht. Eine tragische slowenische Hundegeschichte frei nach Ivan Cankar*. Prev. Karin Almasy idr. Bad Radkersburg: Pavelhaus, 2017.
- Transdifferenz*. <https://www.univie.ac.at/transdifferenz/>.
- Vidic, Fran. »Der Dummkopf Martinec«. *Österreichische Rundschau* 4. 5. 1905.
- Vidic, Fran. »Von dem Menschen, der seine Überzeugung verlor«. *Agramer Zeitung* 24. 12. 1900.
- Weltliteratur im Haus der Barmherzigkeit: Lesung aus Ivan Cankars Buch »Das Haus der Barmherzigkeit«*. https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20170328_OTS0073/weltliteratur-im-haus-der-barmherzigkeit-bild.
- Wendel, Hermann. »Vallès, Cankar und die deutschen Verleger«. *Die literarische Welt* 19. 4. 1929. 5–6.
- Zeyringer, Klaus. »Literaturgeschichte als Organisation. Zum Konzept einer Literaturgeschichte Österreichs«. V: *Literaturgeschichte: Österreich. Prolegomena und Fallstudien*.

Ur. Wendelin Schmidt-Dengler, Johann Sonnleitner in Klaus Zeyringer. Berlin: Schmidt, 1995. 42–53.

Zeyringer, Klaus, in Helmut Gollner. *Eine Literaturgeschichte: Österreich seit 1650*. Innsbruck, Wien, Bozen: StudienVerlag, 2012.

Ivan Cankar and the Austrian literary space

Keywords: Cankar, Ivan / Austrian literary space / translations into German / reception / canonization

Due to the dominating national paradigms in the 19th and 20th century's literary scholarship and literary history, the canonization of Ivan Cankar, who was born in the Habsburg Monarchy and who died in the Kingdom of the Serbs, Croats and Slovenes, took place above all in the Slovene literary and cultural context. While immigrant writers like Elias Canetti, Milo Dor and György Sebestyén were able to become authors of the transnational »German literary nation« because they wrote in German, Cankar, who lived in Vienna for over ten years, remained beyond the horizon of wider Austrian literary public as he wrote only in Slovene. Since in the last two decades Austrian literary science and literary institutions have shown more interest for authors whose first language is not German and for Austrian literature written in other languages, the article addresses the question of whether these changes also affect the recent reception and recognition of Ivan Cankar. Austrian literary criticism »rediscovered« him already in the 1990s, as one of the important representatives of Viennese, Austrian and European modernism and an internationally significant author. Nonetheless, the activities around the hundredth anniversary of his death show that he is esteemed particularly within the Slovene communities in Austria, especially by the Slovene minority in Carinthia, Styria and Vienna, and to a certain extent in academia. On the other hand, no prestigious literary institutions in Austria except the Musil-Institute in Klagenfurt took notice of the Cankar's Year of 2018. Outlining the reception of Cankar's work in the Austrian context, this article tries to answer the question of why Cankar, whose main work is available in German translation and who is part of Viennese urban history and even Austrian literary history, does not (yet) figure in its context as renowned Slovene and also Austrian writer.